

Форми поведінки тварин.

Мета уроку: сформувати знання учнів про форми поведінки тварин, розглянути на конкретних прикладах видову схильність тварин до деяких форм поведінки; розвивати вміння аналізувати, установлювати причинно-наслідкові зв'язки; виховувати наполегливість, старанність і культуру спілкування.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: підручник, мультимедійна презентація.

Основні поняття: поведінка, форми поведінки, індивідуальна, репродуктивна.

ХІД УРОКА

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань, стор 3

III. Мотивація навчальної діяльності, стор 4

IV. Вивчення нового матеріалу, стор 5-30

V. Узагальнення, стор 31

Домашнє завдання, стор 32

ТАК чи НІ

1. Усі тварини здатні до міграції?
2. Найбільш відомими мігруючими тваринами є птахи і риби?
3. Хомінг – це інстинкт повернення додому?
4. Добова міграція притаманна перелітним птахам?
5. Під час далеких міграцій птахи орієнтуються за особливостями ландшафту?
6. Морським черепахам притаманна дальня сезонна міграція?
7. Однією з причин міграції тварин є пошук сприятливих місць для розмноження?
8. Однією з найпростіших форм просторової орієнтації тварин є ехолокація?
9. Прості форми ехолокації використовують метелики совки?
10. Хомінг проявляється в ластоногих?
11. Найяскравіше інстинкт повернення додому проявляється в голубів?
12. Деякі птахи здатні визначити положення магнітних полюсів?

ПОВЕДІНКА

Поведінка — це система взаємозв'язаних реакцій, що здійснюються живими організмами для пристосування до середовища і, зрештою, сприяють збереженню виду.

Форми поведінки – це групи поведінкових реакцій тварин, які проявляються у відповідь на певну конкретну потребу особин.

Форми поведінки тварин

індивідуальна

репродуктивна

соціальна

Індивідуальна поведінка – поведінка тварин, спрямована на виживання і пристосованість **окремих особин**:

- харчова поведінка
- комфортна поведінка
- оборонна поведінка
- дослідницька поведінка
- рухова поведінка
- ігрова поведінка
- використання знарядь праці

Харчова поведінка

Для добування їжі тварини мають ряд пристосувань:

Яскравий віночок квітки –
харчовий подразник для бджіл

Запах гниючої деревини –
харчовий подразник для термітів

Харчова поведінка

Способи добування їжі різноманітні:

Харчова поведінка

Запасання кормів - прояв харчової поведінки

Комфортна поведінка

Комфортна поведінка спрямована на дії, які забезпечують **зручність і задоволення**

Грумінг – це догляд тварини за собою, хутром, підтримання гігієни

Комфортна поведінка

Комфортна поведінка спрямована на дії, які забезпечують **зручність і задоволення**

Оборонна поведінка

У тварин є дві форми оборонних реакцій:
активно-оборонна і пасивно-оборонна

Дослідницька поведінка

- це комплекс реакцій, які знайомлять тварину з довкіллям або джерелом подразнення

Рухова поведінка

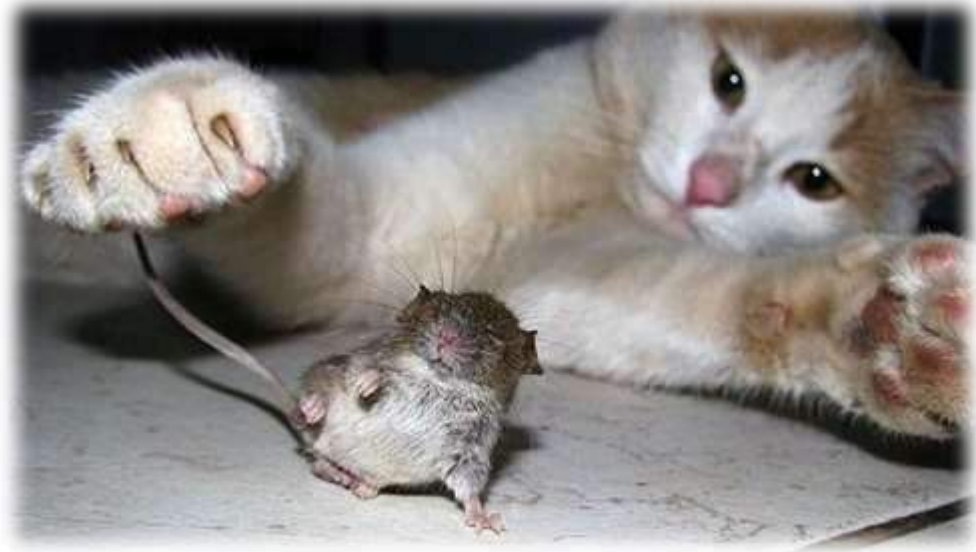
Рухова поведінка забезпечує переміщення тварини в просторі для виконання пристосувальних функцій

Ігрова поведінка

Ігрова поведінка формує навички полювання, спілкування, збагачує інформацією, приносить задоволення

Використання знарядь праці

Новокаледонські ворони навчилися
виготовляти гачки, щоб дістати
личинок з-під кори

Слони використовують гілки, щоб почухатись

Використання знарядь праці

Калани (морські видри) розбивають черепашки моллюсків камінцями прямо на своєму тілі

Макаки, капуцини і бабуїни використовують каміння для розколювання горіхів і черепашок

Використання знарядь праці

Людиноподібні мавпи проявляють найскладніші прояви маніпуляцій із знаряддями праці

Використання знарядь праці

Восьминоги використовують половинки кокосової шкаралупи як укриття

Форми поведінки тварин

індивідуальна

репродуктивна

соціальна

- харчова поведінка
- комфортна поведінка
- оборонна поведінка
- дослідницька поведінка
- рухова поведінка
- ігрова поведінка
- використання знарядь праці

Переглянути відео

<https://www.youtube.com/watch?v=asWMyVPN6ZA>

Репродуктивна поведінка – поведінка тварин, спрямована на відтворення собі подібних та існування виду:

- шлюбні танці
- залицяння
- парування
- виведення потомства
- турбота про потомство

Самець павука *Pisaura mirabilis* обов'язково в якості подарунка має принести самці обплетену павутиною муху

Самці куроподібних під час бійки пускають в хід крила, ноги та дзьоби

Кожен самець гадюки намагається показати свої розміри, високо підіймаючи тіло над землею

Самці черепах б'ються панцирами, видаючи гуркіт і голосні крики

Самці хапають один одного за гриву

і за плавці

Шлюбна поведінка завершується утворенням пар і виведенням статевих продуктів у воду із подальшим заплідненням (у водних тварин)

двостулкові молюски

коралові поліпи

кісткові риби

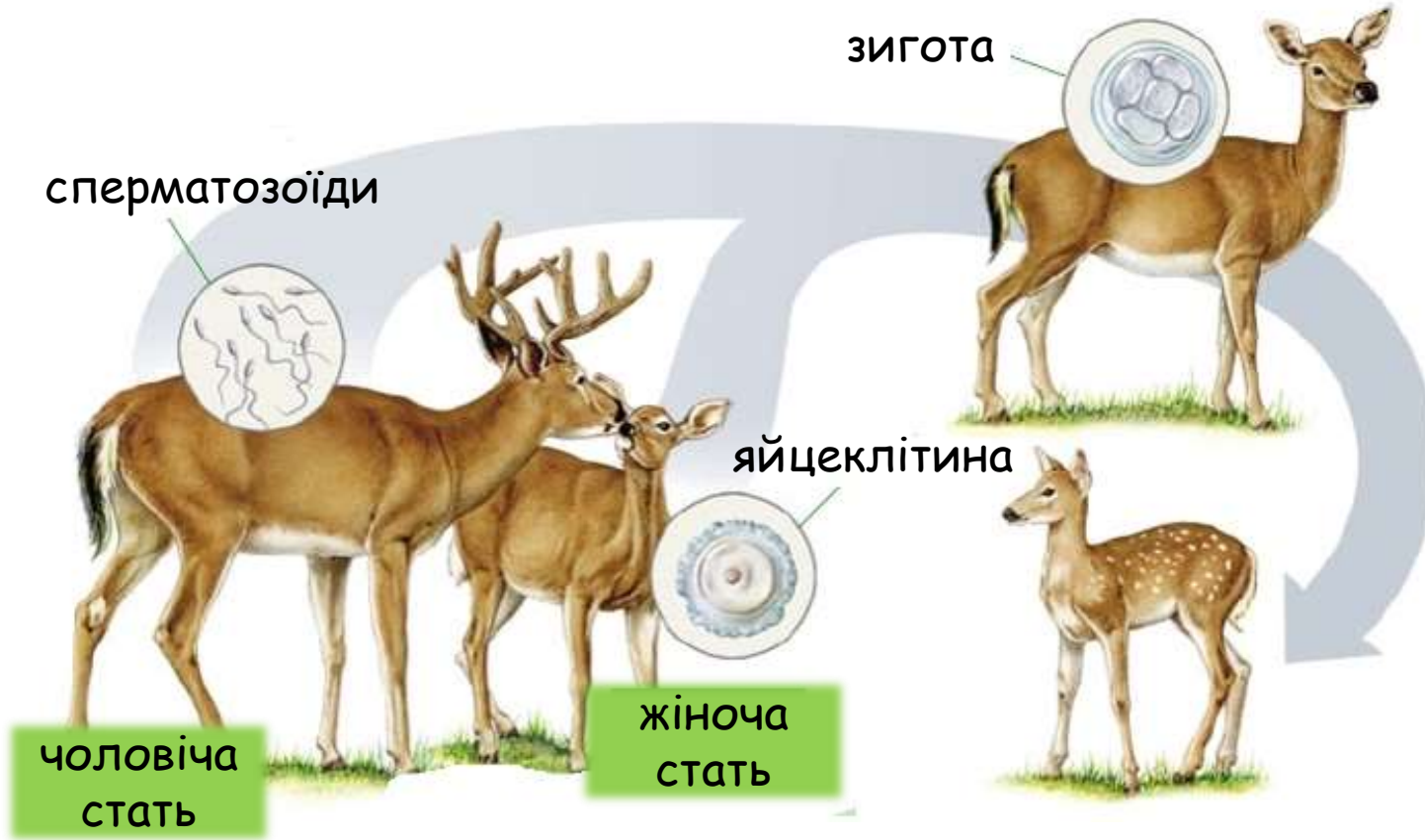
безхвості земноводні

багатощетинкові
кільчасті черви

У наземних тварин парування завершується внутрішнім заплідненням

плазуни

комахи

птахи

ссавці

Полігамія - схрещування особи окремої статі з більш ніж однією особою іншої статі

Червоногий
моллюск літорина
- найполігамніша
тварина в світі

Гарем
морських
котиків

Прайд левів

Табун коней

Моногамія - тип шлюбних відносин, коли шлюбну пару утворюють один самець і одна самка

Приклади моногамних видів:
лебеді, степова нориця та французький щетинозуб

Повна відсутність турботи про потомство спостерігається у безхребетних і риб

Велика плодючість риб
забезпечує збереження видів

Морська щука відкладає
до 60 млн ікринок

Риба-місяць відкладає
до 300 млн ікринок

Будівництво гнізда є більш досконалим типом турботи

Самка крокодила переносить дитинча від гнізда до води

Протягом 40 днів самка восьминого оберігає кладку з яєць

Зайчиха годує і своїх, і чужих зайченят

При небезпеці мати захищає потомство

Материнський інстинкт проявляється особливо у ссавців

Самка дбайливо «вигулює» дитинча

Пташенята **нагнізних птахів** вилуплюються голими, сліпими та безпомічними

Пташеня голуба

Пташенята дрозда

Пташенята пересмішника багатоголосого

Відомі випадки вигодовування малят самками іншого виду

Соціальна поведінка – це сукупність поведінкових реакцій, пов'язаних із тимчасовими або постійними угрупованнями, що допомагають тваринам виживати

Угрупування – це такий тип взаємовідносин, при якому особини утворюють стабільну групу, що займає і захищає визначену територію

Ознаки угруповання:

- тривалість існування;
- взаємна координація дій особин в групі;
- міцність зв'язків між особинами;
- підтримання цілісності;
- агресія відносно чужаків виду

Біологічні переваги групового способу життя: полегшується пошук корму, забезпечується захист від ворогів, у риб та птахів менше енергії витрачається на переміщення у просторі, оскільки основну роботу — подолання опору води чи повітря — виконують більш сильні тварини, що рухаються попереду

Особливої ефективності соціальна поведінка набуває в постійних угрупованнях за рахунок того, що кожна особина відіграє визначену роль. Наприклад, у бджолиній сім'ї є робочі особини, які або літають за їжею, або годують личинок, або забезпечують безпеку гнізда, або слідкують за чистотою вулика, або займаються вентиляцією житла, а є і цариця-матка, функцією якої є лише відкладання яєць. І все це підвищує загальну пристосованість виду. Соціальною є і поведінка особин у сім'ях інших комах (термітів, ос, мурах), у прайді левів, у зграї гієнових собак, у стаді слонів із матріархальним устроєм, у стаді бабуїнів, у зграях вовків і дельфінів тощо.

«Установи відповідність».

Форми поведінки	Приклади
1 харчова поведінка 2 репродуктивна поведінка 3 захисна поведінка 4 гігієнічна поведінка	А самець альтанника виконує танок, під час якого показує яскраве пір'я Б жаба завмирає, побачивши хижака В богомол очікує жертву в засідці Г птахи «купаються» в піску Д ведмеді дряпають і гризуть кору дерев

Тип поведінкових реакцій	Приклади
1 дослідницька поведінка 2 гігієнічна поведінка 3 захисна поведінка 4 харчова поведінка	А птахи будують гнізда Б собака зариває залишки їжі (кістки або м'ясо) у ґрунт В тварина обнюхує навколишні предмети Г тварина шукає притулку Д комахи чистять за допомогою кінцівок крила

Домашнє завдання

Опрацювати п 46-47, вчити поняття,
Підготуватися до Пр р .

В зошит - навести приклади
(не менше 5) індивідуальної або
соціальної поведінки тварин.

Переглянути відео:

[https://www.youtube.com/watch?v=Otzhkzv
yKoY](https://www.youtube.com/watch?v=Otzhkzv
yKoY)

